

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОКУРОРА ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

PROCEDURAL GUIDANCE OF THE PROSECUTOR AS A GUARANTEE OF ENSURING THE RIGHTS AND LEGAL INTERESTS OF THE PERSON DURING THE SEARCH

Перцова-Годорова Л.М., ад'юнкт відділу докторантури та ад'юнктури
Національна академія внутрішніх справ

У статті досліджено особливості здійснення прокурорського нагляду та процесуального керівництва під час проведення обшуку з метою забезпечення прав та законних інтересів їх учасників. Зважаючи на недавні реформи в органах прокуратури, триваючі дискусії відносно функцій прокурора у кримінальному провадженні стосуються доповнення напрямку діяльності прокурора з нагляду за додержанням законів та підтримання державного обвинувачення, ще і функцією процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Відмінність поглядів науковців та практиків становить акцент у дослідженні професійної діяльності прокурора під час провадження слідчих (розшукових) дій. У статті проаналізовано функціональні обов'язки прокурора у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, організацію процесу досудового розслідування, визначення напрямів розслідування тощо у зв'язку з оптимізацією процесу досудового розслідування. Особливо, що стосується перетинання функцій слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання і прокурора. Суперечність поглядів теоретиків та практиків щодо меж та змісту здійснення прокурором процесуального керівництва у досудовому розслідуванні, породжує досить цікаві підходи до подолання цієї теоретичної прогалини. До прикладу використання методів менеджменту у процесуальній діяльності та ін. Різне розуміння прокурорами своєї ролі та ступеня залучення їх до збирання доказів, зумовлена відсутністю вимог (стандартів) щодо роботи процесуального керівника у кримінальному провадженні, щодо збирання доказів. Також, у статті враховано слідчу практику проведення невідкладного обшуку без ухвали слідчого судді, де роль прокурора є необхідною мірою задля виключення ризику втрати доказової інформації, а також коли він є єдиним засобом отримання доказів, вчиненого кримінального правопорушення. Підкреслено, що процесуальне керівництво є окремою, самостійною функцією прокурорської діяльності, яка є ефективною формою участі у доказуванні в кримінальному провадженні. При цьому прокурор на стадії досудового розслідування залишається гарантом законності, забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу, а тому діяльність прокурора на досудовому розслідуванні не варто зводити лише до контролю за дотриманням процесуальних правил провадження слідчих (розшукових) дій. Тут важливо зберігати баланс щодо його участі під час проведення обшуку, сконцентрувавшись на ситуаціях, лише, коли така участь буде обов'язковою та ефективною.

Ключові слова: прокурор, процесуальне керівництво, слідчі дії, обшук, права та законні інтереси людини.

The article examines the features of the prosecutor's supervision and procedural guidance during the search in order to ensure the rights and legitimate interests of their participants. In view of recent reforms in the prosecutor's office, the ongoing discussions on the prosecutor's role in criminal proceedings include supplementing the prosecutor's oversight of the law and maintaining the prosecution, as well as the function of procedural guidance in the pre-trial investigation. The difference between the views of scholars and practitioners is the emphasis in the study of the professional activities of the prosecutor during the investigation (search) actions. The article analyzes the functional responsibilities of the prosecutor in the form of procedural guidance of the pre-trial investigation, organization of the pre-trial investigation process, determination of the directions of the investigation, etc., in connection with the optimization of the pre-trial investigation process. Especially with regard to the intersection of the functions of the investigator, coroner, head of the pre-trial investigation body, head of the inquiry body and the prosecutor. The contradiction of the views of theorists and practitioners on the limits and content of the prosecutor's procedural guidance in the pre-trial investigation, gives rise to quite interesting approaches to overcoming this theoretical gap. For example, the use of management methods in procedural activities, etc. Different understanding of prosecutors of their role and the degree of their involvement in the collection of evidence, due to the lack of requirements (standards) for the work of the procedural manager in criminal proceedings, for the collection of evidence. Also, the article takes into account the investigative practice of conducting an urgent search without the decision of the investigating judge, where the role of the prosecutor is necessary to eliminate the risk of loss of evidence, as well as when it is the only means of obtaining evidence of a criminal offense. It is emphasized that procedural guidance is a separate, independent function of the prosecutor's office, which is an effective form of participation in evidence in criminal proceedings. At the same time, the prosecutor at the stage of pre-trial investigation remains the guarantor of legality, ensuring the rights and legitimate interests of participants in the process, and therefore the prosecutor's activity in pre-trial investigation should not be reduced to monitoring compliance with procedural rules. Here, it is important to keep a balance of his involvement in the search, focusing on situations only when such involvement is mandatory and effective.

Key words: prosecutor, procedural guidance, investigative actions, search, human rights and legitimate interests.

Актуальність теми. З моменту прийняття чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) та реформи в органах прокуратури тривають дискусії щодо функцій прокурора у кримінальному провадженні. Доповнення напрямку діяльності прокурора з нагляду за додержанням законів та підтримання державного обвинувачення, функцією процесуального керівництва досудовим розслідуванням спровокувало досить жваву дискусію як у наукових колах, так і на практиці. Відмінність поглядів у цьому питанні зумовлює необхідність більш глибокого вивчення діяльності прокурора під час провадження слідчих (розшукових) дій та їх ролі у забезпеченні прав та інтересів людини.

Метою статті є дослідження діяльності прокурора під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням, а саме проведення обшуку, як слідчої (розшукової) дій, що потребує обов'язкового дозволу суду з метою

забезпечення прав та законних інтересів осіб, як і залучаються у дану дію.

Виклад основного матеріалу. Проблематика здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням обговорюється уже тривалий час, проте серед останніх досліджень можна відмітити праці М.В. Марчука, І.В. Рогатюка, М.В. Руденко, О.М. Толочко, В.М. Юрчишина та ін.

З моменту дії чинного КПК України змінився підхід до усього кримінального процесу, де все більше уваги приділяється забезпеченню прав та законних інтересів особи під час досудового розслідування. Ухвалені у 2016 році зміни до Конституції України, внесли корективи і до процесуальних функцій прокурорів. А саме – нагляд за дотриманням законності та підтримання державного обвинувачення у суді доповнено функцією процесуального керівництва. Вказані зміни знайшли своє втілення

у пункті 2 ч. 1 ст. 131¹ Конституції України (доповненої Законом № 1401-VIII від 02.06.2016), яка поклала на органи прокуратури організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими (розшуковими) діями органів правопорядку [1].

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор реалізує цю функцію у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, тобто саме прокурор є відповідальним за організацію процесу досудового розслідування, визначення напрямів розслідування, координацію процесуальних дій, сприяння створенню умов для нормального функціонування слідчих, дізнавачів забезпечення додержання у процесі розслідування вимог законів України [2].

Проблема доповнення функціональних обов'язків з «процесуального керівництва» та «нагляду за дотриманням законності під час досудового розслідування», викликала дискусію щодо оптимізації процесу досудового розслідування. Особливо щодо перетинання функцій слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання і прокурора. Виникає запитання, яким чином це вплине на подальший хід досудового розслідування, рівень дотримання прав та законних інтересів осіб під час проведення слідчих(розшукових) дій, особливо обшуку.

На практиці існує різне розуміння прокурорами функції процесуального керівництва, а також її змісту та форм реалізації. Сам термін «процесуальне керівництво» зустрічається у законодавстві в різних контекстах, що не сприяє єдності розуміння значення і ролі цієї функції органів прокуратури.

Конституція України визначає організацію досудового розслідування як одну з функцій прокуратури, водночас КПК України покладає її, в тому числі, на керівника органу досудового розслідування. Як наслідок, на практиці функції цих двох суб'єктів суттєво перетинаються, що часто завважає ефективній взаємодії цих двох інституцій. На місцевому рівні практика взаємодії між органом розслідування та органами прокуратури вибудовується на основі персональних контактів керівників та із застосуванням «неформального» узгодження спільних дій та рішень [3, с. 7].

У теорії кримінального процесу поняття процесуального керівництва прокурора розуміють як організацію процесу досудового розслідування, визнання напрямів розслідування, координацію процесуальних дій, сприяння створенню умов для нормального функціонування слідчих, забезпечення дотримання у процесі розслідування вимог законів України [4, с. 120].

О.М. Толочко, висловлює думку про те, що положення щодо процесуального керівництва досудовим розслідуванням не вказують на якусь нову функцію прокуратури, а дають узагальнену назву процесуальній формі реалізації конституційної функції нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство. За своєю правовою природою, наведені у ч. 2 ст. 36 КПК України повноваження прокурора є владно-розпорядчими і характерні керівництву, тому що воно здійснюється щодо процесуального суб'єкта (слідчого) та у процесуальній формі. В сучасних умовах необхідність спеціального виділення «процесуального керівництва як форм прокурорського нагляду» обумовлена тим, що за правовою ідеологією чинного КПК України впроваджується засада «незмінності прокурора» при проведенні конкретного кримінального провадження, відповідно до якого процес формування обвинувачення в ході досудового кримінального провадження та підтримання його у суді буде забезпечуватись одним прокурором. За відсутності додаткового розслідування суттєво підвищиться персональна відповідальність кожного працівника прокуратури за якість остаточного результату. Відповідно вжити термінологія і вказує на той факт, що на досудовому розслідуванні,

виконуючи функцію нагляду, прокурор «керує слідством» для того, щоб самому ефективно підтримувати обвинувачення у суді [5, с. 62].

М. Руденко визначає процесуальне керівництво прокурора як самостійний напрям діяльності, спрямований на забезпечення швидкого, повного, всебічного та неупередженого розслідування – дослідження усіх обставин учиненого кримінального правопорушення для надання зібраним доказам належної правової оцінки, що вказує на функціональний характер прокурорської діяльності [6, с. 279].

Доручення прокурору, згідно з п. 2 ст. 131¹ Конституції України, організації досудового розслідування передбачає вжиття ним не лише суто процесуальних, а й організаційних заходів щодо його проведення, тому Н.В. Марчук визначає його як складну і багатоаспектну діяльність, яка включає як імперативне спрямування, так і здійснення заходів до узгодження, координованості діяльності органів досудового розслідування, а тому передбачає як використання прокурором владно-розпорядчих повноважень щодо органів досудового розслідування, так і надання їм різного роду допомоги з метою забезпечення ефективного досудового розслідування [7, с. 372].

Здійснюючи процесуальне керівництво, прокурор не може не втручатися в організацію досудового розслідування. Проте, такого роду дії не потрібно утотожнювати з адміністративним керівництвом роботою слідчих [8, с. 89].

Отже, бачимо, що серед науковців відсутня єдність поглядів щодо меж та змісту здійснення прокурором процесуального керівництва у досудовому розслідуванні.

Цікавий підхід до подолання вказаної теоретичної прогалини наводить А.В. Лапкін, який пропонує застосувати до розуміння процесуального керівництва досудовим розслідуванням окремі напрацювання теорії менеджменту. Адже досудове розслідування, як і будь-яка спільна діяльність різних осіб, спрямована на досягнення єдиної мети, потребує узгодження, упорядкування й спрямування розслідування, зумовлює необхідність прийняття ним відповідних управлінських рішень відносно об'єктів процесуального керівництва: слідчих, керівників органів досудового розслідування та оперативних підрозділів. Тому у змісті організації і процесуального керівництва у ролі такого керівного центру на конституційному рівні визначена прокуратура. Тож роль прокурора як організатора і процесуального керівника досудовим розслідуванням, яке здійснюється прокурором, відбувається поєднання процесуальних та управлінських аспектів. Це дозволяє розглядати процедури процесуального керівництва з позиції процесу управління (менеджменту) [9, с. 198].

Варто погодитись і з думкою А.І. Палюха, що прокурор на стадії досудового розслідування є гарантом законності, забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу, і не применшуючи значення прокурорського нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування, визнаємо, що діяльність прокурора на досудовому розслідуванні неправильно було б звести тільки до контролю за дотриманням форми у кримінальному провадженні. Здійснюючи нагляд за додержанням законів під час розслідування кримінальних правопорушень, прокурор, очевидно, повинен стежити і за виконанням вимог закону про швидке, повне й неупереджене розслідування кримінальних правопорушень і скеровувати діяльність, яку здійснює слідчий, дізнавач. Без вирішення завдання швидкого, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення неможливо саме встановити особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, притягнути її до відповідальності та виключити у конкретному кримінальному провадженні можливість притягнення до відповідальності невинуватого. Досягнення цього і є тією кінцевою метою, на яку спрямована вся діяльність органів досудового розслідування і прокурора в стадії досудового розслідування, а саме: щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [10, с. 35–36].

Прокурори мають різне розуміння своєї ролі та ступеня залучення до збирання доказів. Роль прокурора у збиранні доказів на практиці суттєво диференціюється у різних кримінальних провадженнях. Частково цьому сприяє й відсутність мінімальних вимог (стандартів) щодо роботи процесуального керівника у кримінальному провадженні, які б чітко визначали критерії його залучення саме до збирання доказів [3, с. 10].

Здебільшого прокурори не часто проводять слідчі (розшукові) дії самостійно, це зумовлено великим навантаженням, зважаючи на їхню участь у судових процесах. Проте, беручи участь в організації досудового розслідування, прокурор, маючи на те законні повноваження, на власний розсуд, може брати участь у доказуванні в опосередкованій та безпосередній формах.

Опосередкована форма участі прокурора в доказуванні під час досудового розслідування передбачає реалізацію ним владних повноважень із отримання повного доступу до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування, доручення органу досудового розслідування проведення досудового розслідування, надання вказівок щодо проведення у встановлений ним строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, погодження або відмову в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України (ч.ч. 2, 3, 4, 10 ст. 36 КПК України).

До безпосередньої форми прокурор вдається у випадку особистого проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій в порядку, визначеному КПК України, доручаючи проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій слідчому, дізнавачу, а також слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам, приймаючи процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених законом, повідомляючи особі про підозру, самостійно подаючи слідчому судді клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, самостійно складаючи обвинувальний акт чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (п.п. 1, 4, 5, 9, 10, 13 ч. 2 ст. 36 КПК України), визначаючи, які саме результати негласних слідчих (розшукових) дій використовувати в доказуванні (ч. 4 ст. 252, 256 КПК України).

Також автор звертає увагу на те, що безпосередня участь прокурора в розслідуванні є найефективнішим методом здійснення нагляду за законністю провадження слідчих (розшукових) дій зі збирання доказів, наведемо думку При цьому, прокурор, приймаючи участь у проведенні слідчої (розшукової) дії, має можливість попередити порушення закону, надати самій дії належний напрямок і забезпечити найповніше виявлення і закріплення доказів. Особливого значення це набуває під час проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій із виявлення і закріплення слідів злочину, позаяк від їх результатів багато в чому залежить подальший напрямок розслідування [10, с. 45, 63].

Аналізуючи слідчу практику, можна з упевненістю сказати, що прокурори беруть участь у проведенні обшуку досить рідко. Це зазвичай відбувається лише у виняткових випадках, коли кримінальне провадження має складність. Наприклад: проведення невідкладного обшуку без ухвали слідчого судді, коли існує реальна загроза життю та здоров'ю людини, врятування майна або знищення доказів; проведення обшуку одночасно на декількох об'єктах

та за великої кількості учасників; проведення повторного обшуку за нововиявленими обставинами, щоб упевнитись у законності його проведення; при наявності конфлікту між слідчим, дізнавачем і учасником процесу, коли останній відмовляється підписувати документ, проведення обшуку за участю іноземців, депутатів, суддів та представників дипломатичних представництв, а також з метою допомоги малодосвідченому слідчому, дізнавачу тощо. Усі перераховані вище випадки участі прокурора у проведенні обшуку мають місце тоді, коли є ризик втрати доказової інформації, а також коли він є єдиним засобом отримання доказів, вчиненого кримінального правопорушення.

Як слушно відмітила О.Б. Комарницька, прокурор під час організації та процесуального керівництва обшуком виконує подвійне завдання. По-перше, прокурор зобов'язаний під час проведення обшуку забезпечити дотримання прав і свобод людини та громадянина, а по-друге – досягти поставленої перед досудовим розслідуванням мети. Як бачимо, зазначений обов'язок сформував перед прокурором завдання – забезпечити гармонійний баланс приватних й публічних інтересів. Тож, під час виконання подвійного завдання доцільно з'ясувати: 1) правову підставу проведення обшуку в приміщенні, житлі чи іншому володінні особи, службових чи виробничих приміщеннях підприємств, установ, організацій, місцевості (городу, саду, подвір'я, ділянок лісу, полі), особистого обшуку; 2) уповноваженого суб'єкта на безпосереднє проведення обшуку; 3) підготовку організації проведення обшуку; 4) меж обшуку; 5) можливу протидію проведенню обшуку; 6) кількість проникнень у житло, приміщення на підставі однієї ухвали для проведення обшуку; 7) об'єкти пошуку; 8) об'єкт обшуку; 9) фіксацію обшуку [11, с. 118-119].

Це зумовлює суттєві проблеми у правозастосовній діяльності прокурора щодо розуміння сутності організації й процесуального керівництва обшуком.

Характеризуючи роль прокурора у забезпеченні законності під час проведення обшуку, необхідно врахувати два моменти: 1) прокурор здійснює нагляд за додержанням законності; 2) прокурор бере безпосередню участь у процесі проведення обшуку.

Так, під час проведення обшуку прокурор повинен забезпечити дотримання процесуального порядку здійснення цієї слідчої (розшукової) дії. Особливо важливими серед яких є ідентифікація об'єкта обшуку та об'єкта пошуку, забезпечення присутності понятих та володільців обшукуваного об'єкта, роз'яснення значимим учасникам їх прав та обов'язків, чітка деталізація вилучених об'єктів у протоколі обшуку та забезпечення їхньої схоронності тощо. Результативність досягнутої мети відповідно до завдань обшуку відображається у протоколі. Варто зазначити, що згідно з положеннями КПК зміст протоколу як один із процесуальних джерел доказів оцінюється на предмет належності, допустимості, достовірності. Важливість здійснення цієї оцінки є тим критерієм, за результатами якого можна дійти об'єктивного висновку про рівень виконання покладених на прокурора завдань [11, с. 127].

Обов'язок прокурора під час проведення обшуку – недопущення порушення прав особи та норм законодавства. Тобто до та під час проведення вказаної слідчої (розшукової) дії прокурор: розглядає клопотання слідчого на предмет наявності підстав та умов проведення обшуку; перевіряє відповідність змісту клопотання вимогам ч. 3 ст. 234 КПК України; бере участь у розгляді клопотання у суді в день його надходження, якщо участь слідчого не є можливою; у разі необхідності проведення обшуку у невідкладних випадках без ухвали слідчого судді стежить за законністю проведення слідчої (розшукової) дії, з метою недопущення порушення закону; під час виконання ухвали про проведення обшуку стежить за дотриманням вимог ст. 236 КПК, зокрема:

- проведення обшуку уповноваженою особою,
- залучення слідчим осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені в ході проведення слідчої (розшукової) дії;
- залучення не менше як двох понятих;
- пред'явленням ухвали та вручення її копія особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – іншій присутній особі;
- залученням та допуском захисника (адвоката) на будь-якому етапі його проведення, якщо особа виявила бажання про його участь;
- проведення обшуку в час, коли заповдіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка володіє даним приміщенням, якщо тільки слідчий, прокурор не вважає, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку;
- у разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні, де проводився обшук, залишення копії ухвали на видному місці, при цьому забезпечуючи схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливістю доступу до нього сторонніх осіб;
- у разі необхідності проведення обшуку особи, якщо є достатні підстави вважати, що вона переховує при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження, простежити за здійсненням такого обшуку особами тієї самої статі у присутності адвоката або представника;
- у разі особистої участі у проведенні обшуку, слідкувати, щоб усі покази та зауваження з боку присутніх осіб, були закріплені у протоколі;
- проконтролювати, щоб майно, предмети та речі, які підлягають вилученню, були належним чином описані, та долучені до протоколу;

– звернути увагу на факт вручення другого примірника протоколу разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності – повнолітньому членові її сім'ї або його представникові, а при проведенні обшуку на підприємстві, в установі або організації – керівнику або представникові підприємства, установи або організації.

– прослідкувати, щоб хід проведення слідчої (розшукової) дії в обов'язковому порядку був зафіксований за допомогою аудіо- та відеозапису [2].

Висновки. Підсумовуючи, підкреслимо, що процесуальне керівництво як окрема, самостійна функція прокурорської діяльності є ефективною формою участі у доказуванні в кримінальному провадженні. Прокурор на стадії досудового розслідування є гарантом законності, забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу. При цьому не варто зводити діяльність прокурора на досудовому розслідуванні лише до контролю за дотриманням процесуальних правил провадження. Здійснюючи нагляд за додержанням законів при розслідуванні кримінальних правопорушень, прокурор, очевидно, повинен стежити і за виконанням вимог закону про швидке, повне й неупереджене розслідування кримінальних правопорушень і скеровувати діяльність, яку здійснює слідчий. Проте, тут важливо зберігати і баланс щодо залучення прокурора під час проведення обшуку, сконцентрувавшись на ситуаціях, лише, коли така участь буде обов'язковою та ефективною. А тому доцільно було б доповнити діюче кримінальне процесуальне законодавство нормою, яка б чітко визначала критерії залучення прокурора – процесуального керівника до процедури збирання доказів у визначених законом випадках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради*. 2016, № 28, ст.532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-VI#Text>.
3. Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу: звіт за результатами досліджень. Київ. 2017, 36 с. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/prokuror_infografic.pdf
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар у 2 т. за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків. Право. 2012. Т. 1. 2012 768 с.
5. Толочко. О. Правова природа процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 60–64.
6. Руденко М.В., Півненко В.П. Про сутність прокурорського процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. № 1. 2013. С. 277–283.
7. Марчук Н. В. Щодо визначення змісту діяльності прокурора зі здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Наук. вісн. Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2012. № 2. С. 369–376.
8. Давиденко Л., Куц В. Кримінальне переслідування як форма прокурорської діяльності у сфері протидії злочинності. *Вісн. Акад. прокуратури України*. 2007. № 1. С. 83–91.
9. Лалкін А.В. Прокурор як менеджер досудового розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. №1(62). С. 197–202.
10. Палюх. А.І. Участь прокурора в доказуванні під час досудового розслідування: дис...канд. юрид. наук 12.00.09. Львів. 2016. 206 с.
11. Комарницька О.Б. Окремі питання здійснення обшуку житла стороною обвинувачення. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 4(31). С. 118–129.